

De korenmolens van Sint-Maartensdijk

Zoals bijna elke plaats had ook Sint-Maartensdijk een molen. In een oorkonde van 1357 wordt de watermolen als één der grenzen van het plaatsje voor het eerst genoemd. Hiermee zal ongetwijfeld een korenmolen zijn bedoeld die werd aangedreven door het hoogteverschil van het zeewater bij eb en vloed. Nog in dezelfde eeuw zal deze getijdenmolen zijn vervangen door een windmolen, waarvan de standaardmolen in deze streken het oudste type is. In de tweede helft van de 16^e eeuw waren er twee windmolens in Sint-Maartensdijk. De landmolen stond westelijk van het stadje in de Noordpolder bij de Haakweg. In 1611 moest in winterse omstandigheden een nieuwe houten molenas over de onverharde landwegen naar deze molen worden gebracht. Tijdens dit transport met tien span paarden braken bijna alle gespen van de paardentuigen en moest de rentmeester van de Oranjes extra touw ter beschikking stellen. De molen woei in 1717 om en is niet meer herbouwd.

De stadsmolen stond aan de oostkant op de dijk van de Alteklein- of Molenpolder, waar tegenwoordig de Molendijk op de Provincialeweg aansluit. De hoogte waarop de molen stond is bekend als Bellevue. Rond 1900 stond hier een bierhuis.

De beide windmolens werden door de Oranjes, die heer van Sint-Maartensdijk en Scherpenisse waren, verpacht met de verplichting van levering van 17 zakken tarwe die de molenaars voor Pasen aan de armen moesten geven.

Het maalloon werd in natura uitbetaald. Deze mouwer was een deel van het te malen graan. Eerst in 1766 werd geld als maalloon gevorderd namelijk 8, 6 en 4 stuivers voor respectievelijk een zak tarwe, rogge en gerst. Het stuifloon bleef van ouds 2 pond per zak.

Behalve de beide door de wind aangedreven molens was er ook nog een rosmolen aan de Westvest, die door de molenaars van beide windmolens moest worden onderhouden. Bij gebreken aan de windmolens of windstilte, konden de molenaars dit door een paard aangedreven maalwerktuig gebruiken. Vermoedelijk had een dergelijke molen ook een functie bij een belegering van de stad. Na een periode van verval werd deze rosmolen in 1631 hersteld. Dat jaar vond ook de slag op het Slaak plaats waarbij de Zeeuwse admiraal Marinus Hollaré de Spaanse vloot versloeg. Het herstel van de rosmolen zal verband houden met de vrees voor een vijandelijke invasie en het platbranden van de windmolens die buiten de omwalde smalstad stonden. De vrede van Munster maakte in 1648 een einde aan de oorlog tegen Spanje. De rosmolen is daarna in de tweede helft van die gesloopt en niet meer herbouwd.

Na de Franse tijd werd de stadsmolen in 1820 door de Oranjes verkocht aan de pachter van de molen, Johannis Snouck. Door onvoorzichtigheid brandde deze houten standaardmolen in 1861 af. De toenmalige eigenaar J.C. Frederiks verkocht nog hetzelfde jaar de molenwerf. Inmiddels was in 1847 aan de Bleekveldweg de stenen stellingmolen de Hoop gebouwd, die tot 1968 in bedrijf is geweest. De

laatste molenaars waren vader en zoon Heijboer. Tegenwoordig is het een pakhuis. De vooruitzichten op restauratie van deze vervallen en onttakelde molen zijn somber. Het was niet de eerste stenenmolen in Sint-Maartensdijk. Van 1757 - 1921 stond aan het Stenenpad een stenen poldermolen, een schepradmolen, voor het uitslaan van overtollig water dat via een boezem en een sluis op de Pluimpot werd geloosd.

Enige jaren na de fatale brand, liet J.C. Frederiks in 1868 ten westen van de smalstad een tweede stenen korenmolen bouwen. Deze werd de Nijverheid genoemd.

De Nijverheid van 1868

Nog in het bouwjaar is deze verkocht aan P. Dijkman. In 1897 kocht de weduwe A. Polderman - Hoek de molen en in 1909 werd G.C. de Wilde de nieuwe eigenaar. Deze liet nog hetzelfde jaar voor zijn zoon een ruwoliemotor plaatsen die het spoorwiel aandreef en zodoende ook beide koppels maalstenen. De uitlaatgassen van deze motor hebben in de loop der jaren de gele baksteen van de molenromp zwart gekleurd.

A. de Wilde verkocht de molen in 1920 aan P.W. Stoutjesdijk. In 1934 werd J. Robbe eigenaar en nadien zijn broer W.G. Robbe.

Laatstgenoemde maalde er tot 1969 graan voor veevoeder en menselijke consumptie (boeren- en bakkersgemaal). De molenaar zette zijn bedrijf voort

met een elektrisch aangedreven hamermolen waarmee allerlei kruiden en andere grondstoffen voor de reuk-, smaak- en kleurstoffenindustrie werden verpulverd.

Molen De Nijverheid werd in 1977 verkocht aan de gemeente Tholen. Deze gemeente bezit nu 6 van de 10 windmolens op Tholen en Sint-Philipsland. Na een aantal jaren van voortschrijdend verval zijn de stelling, het hekwerk van de roeden, schoren en staart verwijderd om ongelukken te voorkomen. Hoewel er weinig kans was op rijkssubsidie, besloot de gemeenteraad in 1984 de molen te laten restaureren door molenmaker Van Beek uit Rijnsaterwoude. Deze maakte een bijna geheel nieuwe kap en stelling. Ook werden nieuwe roeden aangebracht.

Tijdens het jubileumfeest "Sint-Maartensdijk 500 jaar smalstad" in juni 1985 werd de molen opnieuw in gebruik gesteld. Molenaar Robbe liet hierna de molen weer regelmatig draaien. In 1997 heeft de vrijwillige molenaar J.J. Guequi re zijn taak overgenomen.

J.Z., 2003.

Technische gegevens De Nijverheid:

Type : smalle ronde stenen
bovenkruier met stelling; korenmolen

Vlucht : 21,80 m - 21.95 m

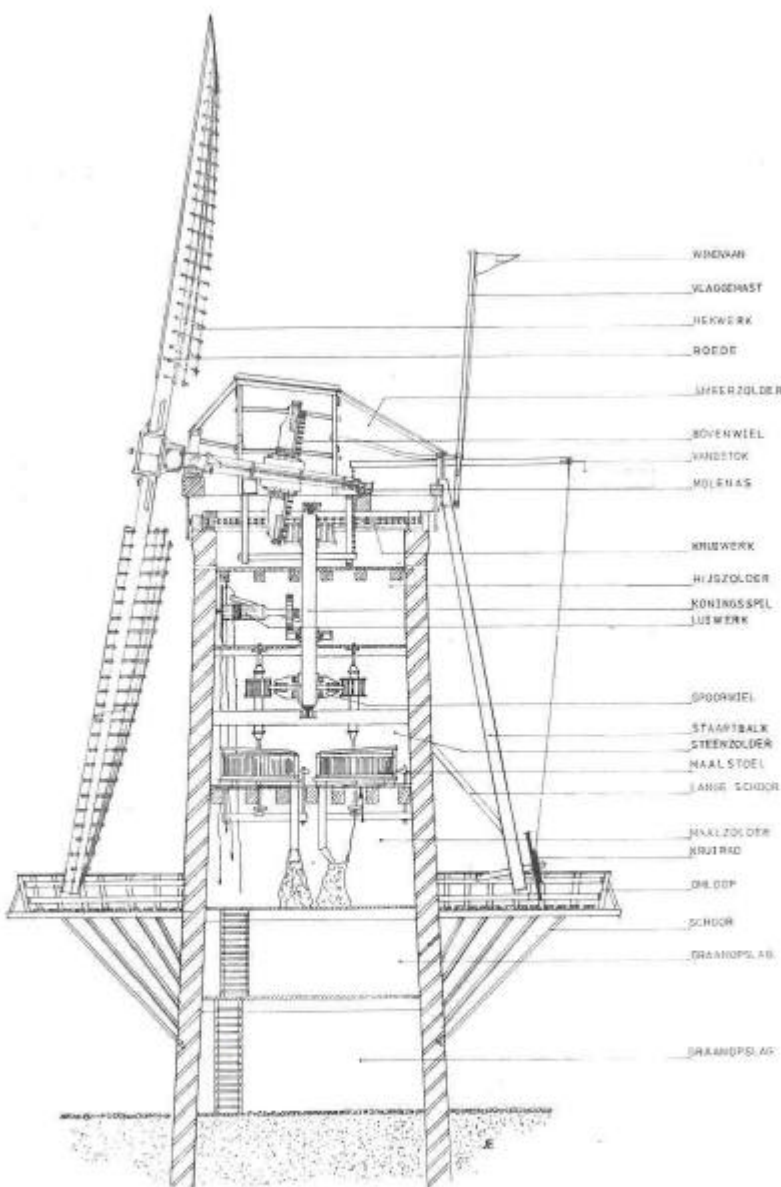
Roeden : Fabrikaat Straathof / Rijpwetering
Binnenroede nr. 21
Buitenroede nr. 20

Diameter grondvlak : 6,70 m

Diameter kuip : 4.64 m

Hoogte stelling : 5.00 m

Engels kruitwerk
Gewone Vlaamse of blokvang
2 koppels stenen (1 kunst- en 1 blauwe steen)
5 zolders

Literatuur: M. van Hoogstraten, De molens van W. Staat, Zeeuwse Molens, 1991.
J.P.B. Zuurdeeg, Sint-Maartensdijk,